

УДК 37:005.336:658.114.2

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.573>Басараб Н. Я.,
orcid.org/0000-0002-2702-6716**РОЛЬ ПОЗИТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ**

У статті проаналізовано основні концепції, ідеї, переваги впровадження позитивної педагогіки в освітню систему. Звернено увагу на те, що цей сучасний педагогічний підхід до навчання та виховання – не просто нова мода, а дієвий інструмент, який фокусується на сильних сторонах дитини, її інтересах і потенціалі.

Позитивна педагогіка заохочує на відкритий діалог, активне слухання та емпатію, формуючи в учнів почуття причетності, важливості, заохочуючи їх вільно висловлювати свої думки й погляди. Така доброзичливо сформована атмосфера веде не тільки до ефективного навчання, а й покращує соціальний та емоційний розвиток особистості школяра.

На відміну від традиційних методів, які часто акцентують увагу на помилках і недоліках, позитивна педагогіка спрямована на створення позитивного навчального середовища, яке сприяє розвитку самооцінки, мотивації та творчості учнів. Водночас відсутність критики з боку педагога сприяє довірі, повазі та міжособистісній співпраці, стимулює у вихованців можливість краще оцінювати власний розвиток, спонукає досліджувати різноманітні перспективи, не руйнуючи при цьому особистісний емоційний баланс школяра.

Важливо, щоб в основі підготовки українських педагогів 21 століття були ідеї саме позитивної педагогіки, яка наразі активно впроваджується в усьому світі. Вимоги принципу опори на позитивне у вихованні досить прості – педагоги мають виявляти позитивне в молодій людині, опора на що сприятиме розвитку інших якостей, які потребують удосконалення. Практикуючи такий досвід викладання, педагоги сприятимуть якісному розвитку інклюзивного навчального середовища, розкриваючи творчий потенціал кожного учня й водночас прокладаючи їх шлях до світлого майбутнього в мультикультурному суспільстві.

Зроблено висновки, що саме засади позитивної педагогіки в умовах модернізації української освіти є одним із перспективних напрямків оптимізації навчального процесу зі спрямуванням на демократизацію взаємовідносин учителя та учня.

Ключові слова: педагогіка, позитивна педагогіка, партнерство, позитивне мислення, емоційний стан.

Постановка проблеми. Світ змінюється стрімко, і освіта має відповідати цим змінам. Учитель перестав бути лише вихователем чи джерелом інформації, а постає в ролі наставника, коуча, фасилітатора, тьютора, модератора, який супроводжує учнів у їхньому навчанні. Відтак педагогічна наука потребує нових підходів до організації навчально-виховного процесу, оскільки традиційні методи навчання, хоча й мають свою цінність, часто не здатні повністю задовольнити затребуваних потреб. Відповідно шлях до вирішення проблеми вбачаємо у зміні характеру відносин між педагогами та учнями з фокусом на створення позитивного навчального середовища, виявлення сильних сторін учня, його творчих здібностей, критичного мислення.

Аналіз досліджень. Попри те, що термін «позитивна педагогіка» відносно новий порівняно з іншими педагогічними напрямками, ідеї позитивного підходу до навчання та виховання у вітчизняній педагогіці існували досить давно. Педагоги-класики (Блонський П., Ващенко Г., Сухомлинський В., Ушинський К., Франко І. та ін.) завше звертали особливу увагу на такі якості педагога, як *висока моральність, духовність, унікальність, гуманізм*. *Не можемо не згадати про «педагогіку добра»* (2000 р.) І. Зязюна, яка має значний вплив на сучасну українську освіту, адже зорієнтована на розвиток

інклюзивного освітнього середовища, де всі учні почуваються рівними. Серед розглянутих праць сучасних науковців зважимо на наукові доробки І. Варнавської, І. Сафонові, М. Подберезького, і все ж серед цих науково-дослідних робіт відзначаємо, що недостатньо праць із досліджуваної проблеми.

Мета статті – окреслити провідні ідеї позитивної педагогіки й дослідити важливість її впровадження в сучасний освітній процес.

Виклад основного матеріалу. У сфері освіти роль педагогіки є однією з першочергових, адже вона на відміну від інших дисциплін, які вивчають окремі грані розвитку людини, у центр уваги ставить шляхи формування особистості як цілісності, а саме її інтелектуального, соціального та емоційного розвитку.

Педагогіка, яка бере свої витоки з філософії, тісно пов'язана зі значною кількістю наук, такими як психологія, соціологія, медицина, фізіологія, економіка та інші. Ці зв'язки педагогіки з іншими суспільними явищами дозволяють визначити її специфіку як науки й показати її роль у системі галузей суспільного знання, у яких досліджуються механізми й чинники історичного процесу виховання та особливостей організації навчально-освітньої діяльності.

Педагогіка, яку ще часто називають мистецтвом і наукою викладання, охоплює стратегії, методи та підходи, пов'язані з переданням життєвого досвіду від старшого покоління до молодшого задля сприяння ефективному навчанню. У своєму розвитку ця наука ніколи не стоїть на місці, а навпаки – готова до змін, удосконалення відповідно до суспільного розвитку.

Відтак прогресивну зміну парадигми традиційних освітніх методів, які часто зосереджені на заучуванні, дисципліні, потенційно не забезпечуючи затребуваної уваги на емоційні та соціальні потреби людини, вбачаємо в позитивній педагогіці [2; 6].

Позитивна педагогіка – це досить новий напрямок в освіті, який виник на основі позитивної психології у 1990-х рр. Ініціатором руху став видатний американський психолог М. Селігман, підходи якого зосереджувались на благополуччі та особистих силах, а не просто на вирішенні психологічних проблем [7], адже позитивна психологія повністю побудована на життєствердному резерві людини, актуалізації її внутрішніх ресурсів, зміні фокусу сприймання дійсності та способів мислення, що формується на основі позитивного самосприйняття, впевненості в собі та власних силах, усвідомлення власних життєвих цілей, установлення гармонійних стосунків з іншими людьми тощо. Це сприяє створенню позитивного організаційного клімату, побудові та підтримці позитивних стосунків, позитивному спілкуванню, заохоченню позитивного ставлення до робочих процесів і, як результат, – оптимізації роботи всієї освітньої організації.

Що стосується впровадження ідей позитивної педагогіки в українській освіті, насамперед згадуємо видатного українського педагога, письменника В. Сухомлинського, який був одним із перших, хто звернув увагу на важливість позитивного підходу у вихованні. Аналізуючи педагогічні доробки класика української педагогіки – праці «Серце віддаю дітям», «Як любити дітей», «Сто порад учителю», «Як виховувати справжню людину», «Народження громадянина» та інші, розуміємо, що професійна мораль учителя була для науковця основним чинником та інструментом впливу на особистість дитини, рушійною силою її розвитку. В. Сухомлинський був завжди переконаний, що провідне завдання педагога полягає в тому, щоб працювати над душею дитини та любов'ю, терпінням, вірою пробудити її духовний світ. «Інтерес до навчання з'являється лише тоді, коли є натхнення, народжуване успіхом в оволодінні знаннями; без натхнення навчання перетворюється для дітей в обтяжливість... Я оцінював розумову працю лише тоді, коли вона приносила дитині позитивні результати. Якщо учень не досягав тих результатів, до яких він прагнув у процесі праці, я йому не ставив оцінки» [8, с. 175–176]. Сьогодні, в умовах реформування освіти, педагогічна концепція В. Сухомлинського, наповнена гуманізмом і любов'ю до дітей, стала основою сучасної позитивної педагогіки.

Видатний український педагог, філософ, громадський діяч, академік АПНУ І. Зязюн, чії ідеї продовжують розвивати і збагачувати спадщину В. Сухомлинського, писав: «чим більше позитивної почуттєвості одержує дитина в перші шкільні роки, тим необхіднішою буде потреба у самоствердженні її життєвою радістю і любов'ю від процесу навчання, від спілкування з учителем, з учнями в школі. Це спрацьовуватиме довічно і сприятиме переходу навчання в самонавчання, освіти в самоосвіту, виховання у самовиховання» [3, с. 9].

Оскільки, позитивна педагогіка зі своїм фокусом на сильних сторонах, створенні позитивного навчального середовища та розвитку емоційного інтелекту, відіграє все більш важливу роль у сучасній освіті, відповідно її впровадження варто починати саме з підготовки майбутніх учителів.

Уже на етапі навчання майбутніх педагогів варто звернути їх увагу на те, що позитивна педагогіка передбачає безліч переваг, які поширюються на когнітивну, соціальну та емоційну сфери вихованців. А саме:

– *розвиток соціальних навичок*. Одним із ключових аспектів позитивної педагогіки є заохочення на позитивну взаємодію між дітьми. Коли дітей хвалять за хорошу поведінку та доброту, вони схильні повторювати цю поведінку. Позитивна увага в класі створює відчуття причетності та прийняття. Школярі, які відчувають, що однолітки та вихователі їх цінують, мають більше шансів створити позитивні соціальні зв'язки та почуватися важливою частиною свого суспільства [4];

– *сприяння творчості*. Позитивна педагогіка заохочує учнів до творчості й інновацій, надаючи їм можливість мислити нестандартно, досліджувати свої інтереси та висловлювати свої унікальні погляди;

– *створення привабливого та активного навчального середовища*. Застосовуючи інноваційні методи навчання, такі як спільне навчання, підходи на основі міжособистісної взаємодії на практичних заняттях, учителі можуть розпалити цікавість і виховати навички критичного мислення. Цей інтерактивний досвід навчання заохочує школярів стати активними учасниками навчання й веде до глибшого розуміння та збереження знань [2];

– *розвиток самостійності та вибору*. Позитивна педагогіка також заохочує до автономії та свободи волі. Коли дітям дозволяють розмірковувати про позитивні події та робити вибір під час навчання, вони розвивають стійкість, впевненість. Ця свобода веде до внутрішньої мотивації, адже діти займаються діяльністю, яка їм щиро подобається, а не нав'язана ззовні. Така мотивація пов'язана з більшою наполегливістю, ентузіазмом і любов'ю до навчання на все життя. Автономія не тільки розвиває любов до навчання, але й допомагає дітям підходити до нових викликів з цікавістю та мисленням, що розвивається;

– *формування стійкості та наполегливості*. Коли діти отримують багато позитивних відгуків, вони почуваються краще і вірять, що можуть багато чого зробити. Така підтримка робить їх більш упевненими. А впевнені діти не бояться пробувати щось нове та не припиняють намагань, навіть коли зустрічаються з труднощами;

– *створення позитивного інклюзивного навчального середовища*. Педагогічний підхід учителя впливає на клімат і динаміку класу, формуючи загальний досвід навчання. Сприяючи сприятливому та інклюзивному середовищу, педагоги сприяють довірі, повазі та співпраці між учнями. Позитивна педагогіка заохочує на відкритий діалог, активне слухання та емпатію, плекаючи почуття причетності та заохочуючи школярів вільно висловлювати свої думки та погляди. Така інклюзивна атмосфера сприяє хорошим успіхам у навчанні та покращує соціальний та емоційний розвиток;

– *покращення емоційного стану*. Емоційний стан є критично важливим компонентом позитивної педагогіки. Коли діти відчувають позитивну взаємодію, вони краще готові долати стрес і орієнтуватися в складних ситуаціях. Ця емоційна сила має важливе

значення в академічному середовищі, роблячи навчальний процес приємним і ефективним [1, с. 72-73];

– *розвиток критичного мислення та навичок вирішення проблем.* Застосовуючи дослідницькі підходи до навчання, викладачі заохочують учнів аналізувати, оцінювати та синтезувати інформацію, надаючи їм змогу критично мислити та приймати обґрунтовані рішення. Позитивна педагогіка сприяє розвитку навичок мислення вищого рівня, заохочуючи школярів самостійно ставити під сумнів, випробовувати та досліджувати ідеї. Ці навички є життєво важливими для підготовки молодих людей до викликів сучасного світу;

– *розвиток ентузіазму до навчання протягом усього життя.* Створюючи сприятливе та захоплююче навчальне середовище, педагоги виховують жагу до знань, яка виходить за межі класної кімнати, надаючи учням можливість шукати нові ідеї, досліджувати різноманітні перспективи та продовжувати свою освіту ще довго після закінчення формальних шкільних років. Позитивно налаштовані педагоги надихають навчатися молоде покоління, сприяючи інтелектуальній допитливості та розумовому розвитку. Цей підхід перетворює освіту на захоплюючу подорож відкриттів, зберігаючи навчання приємним й водночас захоплюючим для дітей.

Основні теоретичні положення позитивної педагогіки розглядаються через призму провідних концепцій, ідей, принципів, технологій виховання позитивної особистості, яка відрізняється розвиненим позитивним мисленням, позитивним ставленням до світу, інших людей та досвідом позитивної поведінки на засадах аксіологічного, культурологічного, синергетичного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, феноменологічного підходів у контексті ідей гуманізації, демократизації, гуманітаризації, плюралізму і варіативності виховних практик.

Л. Ромадіна зазначає, що «якість роботи вчителя визначається його авторитетом, майстерністю. У процесі навчання основним критерієм ефективності педагогічної праці є засвоєння й застосування учнями провідних ідей науки на базі розвитку творчого мислення. Удосконалювання навчального процесу, підвищення вихованості дітей і майстерності вчителя прийнято вважати основними показниками ефективності уроку» [5, с. 2]. Погоджуємось із науковицею та ще хочемо звернути увагу на те, що позитивна педагогіка виходить за рамки отримання знань і натомість зосереджується на вихованні характеру, емоційного інтелекту та соціальних навичок учня. Це ґрунтується на переконанні, що освіта має бути актом любові, забезпечуючи безпечне та заохочувальне середовище для того, щоб діти могли повністю розкрити свій потенціал без будь-яких обмежень чи страхів. Застосування підходів позитивної педагогіки дає дітям можливість розвивати почуття волі в рамках сприятливого соціального контексту, що є важливим для їх загального соціально-емоційного благополуччя.

Висновки. Педагогіка відіграє вирішальну роль у задоволенні різноманітних навчальних потреб учнів. Хороший учитель, який любить дітей і свою роботу, використовує диференційовані методи навчання відповідно до потреб учнів, стилів навчання та здібностей. Упроваджуючи різноманітні навчальні стратегії, ресурси та оцінювання, педагоги мають можливість підтримувати як сильні сторони учня, так і сприяти в проблемних моментах, при цьому зважати на особистісні інтереси школярів.

Важливо, щоб уже на етапі навчання майбутні педагоги акцентували увагу на засвоєнні цінностей позитивної педагогіки, такі як повага до індивідуальності, співпраця, оптимізм, розвиток емоційного інтелекту та інше. Позитивна педагогіка становить собою зміну парадигми в освіті, ставлячи благополуччя в центр освітнього досвіду, розвиваючи не лише академічні навички, але й емоційні та соціальні здібності, необхідні дітям для процвітання в житті. Позитивна педагогіка обертається навколо створення привабливого та активного навчального середовища, яке захоплює інтерес учнів і сприяє їх активній участі. Застосовуючи інноваційні методи навчання, такі

як спільне навчання, підходи на основі запитів на практичних заняттях, учителі можуть розпалити цікавість і виховати навички критичного мислення у своїх учнів. Оскільки позитивний підхід в освіті набирає обертів, ми, ймовірно, побачимо покоління учнів, які будуть не тільки обізнаними, але й щасливими, витривалими та добре пристосованими до життя людьми. Пошуку шляхів найбільш ефективної реалізації позитивного підходу в освіті можуть бути присвячені майбутні наукові розвідки.

Список використаних джерел:

1. Варнавська І. В. Елементи позитивної педагогіки в системі організації освіти. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. С. 72–74. 2020. DOI: <https://doi.org/10.36074/03.04.2020.v2.28> 2020.
2. Елькін О. Б. Зростаємо разом з EdCamp'ом. Як провести освітню (не)конференцію для своєї громади. Київ: Вид. група «Шкільний світ», 2018. 112 с. URL: <https://www.edcamp.ua/wp-content/uploads/2022/05/Posibnyk-Iak-provesty-EdKemp-dlia-svoiei-hromady.pdf>
3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: науково-методичний посібник. Київ: МАУП. 2000. 312 с.
4. Подберезький М. К. Характеристика особливостей педагогічної взаємодії. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2011. № 2 (2). С. 31–35. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/2/7.pdf>
5. Ромадіна Л. Діагностика праці вчителя. *Osvita.ua*: веб-сайт. 2008. URL: <https://osvita.ua/school/method/649/>
6. Сафонова І. О. Виховання особистості у контексті позитивної педагогіки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 3. С. 173-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2019_3_17
7. Селігман М. Нова позитивна психологія: Науковий погляд на щастя і сенс життя. Перев. з англ. Видавництво «Софія», 2006. 68 с.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 3. 670 с.

Reference:

1. Varnavska, I. V. (2020). Elementy pozytyvnoji pedagoghiky v systemi orghanizaciji osvity. Zbirnyk naukovykh pracj LOGOS. 72-74. DOI: <https://doi.org/10.36074/03.04.2020.v2.28> [in Ukrainian].
2. Eljkin O. B. (2018). Zrostajmo razem z EdCamp'om. Jak provesty osvitnju (ne)konferenciju dlja svojeji ghromady. Kyjiv : «Vyd. ghrupa «Shkilnyj svit», 112. URL: <https://www.edcamp.ua/wp-content/uploads/2022/05/Posibnyk-Iak-provesty-EdKemp-dlia-svoiei-hromady.pdf>
3. Zjazjun I. A. (2000). Pedagoghika dobra: idealy i realiji: Naukovo-metodychnyj posibnyk. Kyjiv: MAUP. 312.
4. Podbereszkyj M. K. (2011). Kharakterystyka osoblyvostej pedagoghichnoji vzajemodiji. Visnyk Dnipropetrovsjkogho universytetu imeni Aljfreda Nobelja. 2 (2). 31–35. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/2/7.pdf>
5. Romadina L. (2008). Diagnostyka praci vchytelja. *Osvita.ua*: veb-sajt. URL: <https://osvita.ua/school/method/649/>
6. Safonova I. O. (2019). Vykhovannja osobystosti u konteksti pozytyvnoji pedagoghiky. Dukhovnistj osobystosti: metodologhija, teorija i praktyka. Vyp. 3. 173–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2019_3_17
7. Selighman M. (2006). Nova pozytyvna psykhologhija: Naukovyj poghljad na shhastja i sens zhyttja. Perev. z anghl. Vydavnyctvo «Sofija». 68.
8. Sukhomlynskyj V. O. (1977). Vybrani tvory v 5 t. Kyjiv: Radjansjka shkola, T. 3. 670.

Basarab N. Ya.,

orcid.org/0000-0002-2702-6716

THE ROLE OF POSITIVE PEDAGOGY IN THE TEACHER TRAINING SYSTEM

The article analyzes the main concepts, ideas, and benefits of implementing positive pedagogy in the educational system. The author emphasizes that this modern pedagogical approach to education and upbringing is not just a new fashion, but an effective tool that focuses on the child's strengths, interests and potential.

Positive pedagogy encourages open dialogue, active listening, and empathy, fostering a sense of belonging and importance in students, encouraging them to freely express their thoughts and opinions. Such a friendly atmosphere leads not only to effective learning, but also improves the social and emotional development of the student's personality.

Unlike traditional methods, which often focus on mistakes and shortcomings, positive pedagogy aims to create a positive learning environment that promotes self-esteem, motivation, and creativity in students. At the same time, the absence of teacher criticism promotes trust, respect, and interpersonal cooperation, encourages students to better assess their own development, and encourages them to explore different perspectives without destroying their personal emotional balance.

It is important that the training of Ukrainian teachers of the 21st century be based on the ideas of positive pedagogy, which is currently being actively implemented around the world. The requirements of the principle of relying on the positive in education are quite simple: teachers should identify the positive in a young person, which will help develop other qualities that need to be improved. By practicing such teaching experience, teachers will contribute to the quality development of an inclusive learning environment, unleashing the creative potential of each student and at the same time paving their way to a brighter future in a multicultural society.

It is concluded that the principles of positive pedagogy in the context of modernization of Ukrainian education are one of the promising areas for optimizing the educational process with a focus on democratizing the relationship between teacher and student.

Key words: pedagogy, positive pedagogy, partnership, positive thinking, emotional state.

Дата надходження статті: 29.02.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Кондур О. С.

УДК 378.091(477)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.555>

Вінтоняк О. В.;

orcid.org/0000-0003-0040-3582

ФЕНОМЕН ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦІ ОСВІТИ: ПЕРШИЙ ЕТАП НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАНОВЛЕННЯ (ЧЕРВЕНЬ 2019 – ЛЮТИЙ 2022 РР.)

У статті на основі аналізу ухваленого 6 червня 2019 р. Закону України «Про фахову передвищу освіту» та інших офіційних документів з'ясовано сутність та особливості першої стадії формування феномену фахової передвищої освіти – від часу появи згаданого акта до початку 24 лютого 2022 р. широкомасштабної агресії РФ проти України. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлюються в контексті галузі знань 01 «Освіта. Педагогіка».

Зазначено, що ухвалення Закону України «Про вищу освіту» (2014 рік) започаткувало п'ятирічний період нормативно-правової невизначеності функціонування коледжів, технікумів, училищ як колишніх вишів I–II рівнів акредитації. Значущі корективи в їх розвиток вніс рамковий Закон України «Про освіту» (2017). Він стимулював ухвалення в червні 2019 р. Закону України «Про фахову передвищу освіту», який позначив якісно новий етап розвитку коледжів та училищ і технікумів. Багато з них набули статусу фахових коледжів. Стверджується, що законодавці не запропонували чіткого визначення фахової передвищої освіти, що трактується як спрямованість на формування й розвиток освітньої кваліфікації, яка підтверджує здатність особи до виконання спеціалізованих завдань професійної діяльності та здійснення обмежених управлінських функцій.

Схарактеризовано сутність і особливості основних структурних компонентів фахової передвищої освіти України та акцентовано на пошуку її аналогів у зарубіжних системах освіти.